

KRZYSZTOF DĄBKOWSKI* – LUBLIN

[Recenzja]: Paulina Byzdra-Kusz, Edward Gigilewicz, Grzegorz Misiura, Irena Wodzianowska, *Katalog czasopism Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 1918-2018*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2023, ss. 257, ISBN 978-83-8288-168-4

Katalog czasopism Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 1918-2018 to publikacja pełniąca funkcję rejestru czasopism wydawanych pod auspicjami tejże uczelni w latach 1918-2018. Zespół Ośrodka Badań nad Dziejami KUL dokonał wskazania oraz omówienia 81 periodyków ukazujących się w ciągu 100 lat istnienia KUL. Co istotne, analizą objęto wszystkie wydawane w tym okresie tytuły, począwszy od tych o uznanym, naukowym charakterze, skończywszy na tymczasowych inicjatywach studenckich. *Katalog* przybrał więc postać rejestru enumeratywnego wszelkich czasopism związanych z KUL.

Recenzowane dzieło to trzecia publikacja wydana w ramach serii Prace Ośrodka Badań nad Dziejami KUL, zainaugurowanej 30 marca 2021 roku. Zgodnie z postulowanym zamierzeniem, w jej ramach ukazywać się mają publikacje monograficzne i źródłowe prezentujące rozmaite aspekty historii KUL.

Struktura *Katalogu* składa się z trzech zasadniczych części. We wstępie autorzy dokonali dystynkcji chronologicznych i typologicznych omawianych czasopism. Wskazano, że to właśnie w okresie prawie 30 lat III RP powstało na KUL najwięcej, bo aż 51 czasopism. Stanowi to dwukrotność w stosunku do czasów PRL (25 tytułów). Trafnie podkreślono główne powody tej wyraźnej dysproporcji – funkcjonowanie opresyjnego aparatu tzw. cenzury oraz reglamentację, choćby papieru. Nie bez znaczenia pozostawało także tempo rozwoju rynku wydawniczego, które przyspieszyło dopiero po 1989 roku, w realiach prawdziwej wolności badań naukowych. Na przeciwnym biegunie liczebnym sytuuje się zaś zbiór czasopism z okresu międzywojnia – zaledwie 5 tytułów, wszystkie o charakterze bliższym publicystyczno-informacyjnemu niż naukowemu. Po ukazaniu

* Krzysztof Dąbkowski – mgr historii, mgr prawa, Szkoła Doktorska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: kwdabkowski94@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2515-7453>

zmienności natężenia wydawnictw w czasie dokonano ich podstawowego podziału co do treści. Wyszczególniono czasopisma naukowe, informacyjne, popularyzatorskie i studenckie. Następnie przyporządkowano każdy pojedynczy periodyk ze względu na jego afiliację w obrębie uniwersytetu. Typologia ta prezentuje się obficie – od czasopism ogólnouniwersyteckich, przez te wydawane w ramach agend KUL, po tworzone we współpracy z ośrodkami zagranicznymi czy nawet pisma z tzw. „drugiego obiegu”.

Zasadniczą część pracy tworzy katalog czasopism, w którym tytuły zostały poddane opisowi wedle jednakowego schematu. Zakładał on wymienienie tytułu i podtytułu oraz lat i częstotliwości ich ukazywania się (wraz z dookreśleniem tomów, roczników, woluminów). Ogromną wartością dla badań nad historią uniwersytetu, ale też biografiami konkretnych uczonych jest podanie nazwisk wszystkich redaktorów oraz członków komitetów i rad naukowych. Autorzy, na podstawie wiedzy z autopsji, przygotowali także esencjonalną charakterystykę każdego z prezentowanych czasopism. Zadanie to przedstawiało się niejednokrotnie wymagająco, gdyż znaczna część tytułów dotychczas nie była *in se* przedmiotem badań historycznych lub prasoznawczych. Autorzy wywiązali się z niego należycie, tworząc syntetyczny i klarowny obraz omawianych pozycji. Ostatnią składową *Katalogu* stanowi indeks osobowy, zawierający imponującą liczbę ponad 2200 nazwisk.

Nie sposób przybliżyć wszystkich omówionych w *Katalogu* tytułów, dlatego pozwoliłem sobie na subiektywny wybór. I tak, drugim najdłużej ukazującym się periodykiem wśród czasopism związanych z KUL są „Roczniki Filozoficzne”. Wydawane od 1948 roku, do 2018 roku doczekały się 66 numerów. Wśród redaktorów i autorów prezentowanych rozpraw bez trudu dostrzec można wybitnych przedstawicieli tzw. lubelskiej szkoły filozoficznej, powstałej w początkach lat 50. XX wieku w kręgu wykładowców KUL (m.in. Mieczysława Alberta Krąpca OP, Stefana Świeżawskiego, Jerzego Kalinowskiego, a następnie m.in. Karola Wojtyły i Stanisława Kamińskiego), jako odpowiedź na zintensyfikowane propagowanie ideologii marksistowskiej na każdym szczeblu polskiego szkolnictwa przez komunistyczne władze. Łączyło się to z wyraźnym rugowaniem myśli chrześcijańskiej, czemu postanowili się przeciwstawić filozofowie z KUL, postulujący trzy wyraźne kierunki badań. Pierwszy zakładał zasadniczą jedność i kompletność tworzonego systemu filozoficznego, drugi czerpanie z tradycji arystotelesowsko-tomistycznej, a trzeci dążył do kreowania roli filozofii jako odpowiedzi na zapotrzebowanie społeczno-kulturowe. Badacze związani z tą szkołą filozoficzną wypracowali doniosły intelektualnie dorobek, któremu można przypisać miarę osiągnięcia światowego. Zawartość zaś stworzonych przez nich „Roczników Filozoficznych” obfitowała w teksty autorstwa nie tylko krajowych, ale też zagranicznych autorów, którzy przybliżali czytelnikowi żyjącemu za żelazną kurtyną myśl filozoficzną Zachodu¹.

Nieco krótszą tradycją wydawniczą poszczycić się mogą „Zeszyty Naukowe KUL”. Choć wydawane są od 1958 roku, to imponuje liczba 244 numerów tego kwartalnika (do 2018 roku; szczęśliwie tytuł ukazuje się po dziś dzień). Czasopismo,

¹ Więcej zob. *Lubelska Szkoła Filozoficzna. Historia – koncepcje – spory*, red. A. Lekka-Kowalik, P. Gondel, Lublin 2019.

wydane na fali odwilży 1956 roku, przybrało charakter pierwszego czasopisma ogólnouniwersyteckiego. Miało prezentować teksty o charakterze naukowym, lecz w formie bardziej przystępnej dla czytelnika. Pełniło również rolę pisma środowiskowego, umieszczano w nim bowiem informacje z życia uczelni czy wspomnienia osób związanych z KUL, czego zaprzestano dopiero w 2012 roku, gdy funkcję tę przejął m.in. „Przegląd Uniwersytecki”. Bez mała 50 lat takiej tradycji kronikarskiej stanowi cenne źródło do badań nad dziejami uczelni, co skwapliwie odnotowali autorzy *Katalogu*. „Zeszyty Naukowe KUL” doczekały się również szerokiego omówienia w ramach artykułu monograficznego autorstwa Grzegorza Misiury². Obecnie dokonała się swego rodzaju transformacja tego periodyku, który stał się otwartym forum wymiany efektów badań także dla naukowców z innych ośrodków akademickich.

Cieszy omówienie przez autorów *Katalogu* wielu czasopism studenckich. Szczególna predylekcja każe mi zwrócić uwagę na periodyki związane z Kołem Naukowym Historyków Studentów, jednym z najstarszych kół studenckich na KUL. W jego dziejach wydawano dwa tytuły – „Horyzonty: Miesięcznik Koła Historyków” oraz „Ibidem: Rocznik Koła Naukowego Historyków Studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II”. Pierwszy, zainaugurowany w 1955 roku, pomimo swej nazwy był wydawnictwem nieregularnym. Co więcej, przybrał formę maszynopisu wewnętrznego, kolportowanego jedynie wśród członków KNHS. Miał jednak charakter czasopisma popularnego, skupiającego społeczność studentów historii KUL. W zupełnie innych realiach obiegu informacyjnego powołany został rocznik „Ibidem”. To już klasyczne studenckie pismo naukowe publikujące teksty zgrupowane w ramach konkretnych działów: Artykuły, Materiały, Recenzje, Omówienia, Kronika czy Varia. Choć czasopismo zawiesiło działalność w 2017 roku, to cieszy jego reaktywacja w roku 2024. Ukazał się wówczas 12 tom tego tytułu, symbolicznie poświęcony śp. prof. dr. hab. Witoldowi Matwiejczukowi.

Jednym z omawianych w *Katalogu* tytułów są „Spotkania – Niezależne Pismo Młodych Katolików”. Periodyk ten wydawany był w latach 1977-1988 przez środowisko opozycyjne skupione wokół Janusza Krupskiego. To skądinąd ta grupa dała asumpt do osławionej już w literaturze „rewolucji powielaczy”, która przetoczyła się przez Polskę przełomu lat 70. i 80. XX wieku³. W maju 1976 roku nielegalnie sprowadzono z Londynu pierwszy powielacz. Wiele osób odpowiadających za funkcjonowanie „Spotkań”, czy to na poziomie merytorycznym, czy organizacyjnym, miało związki z KUL. Najczęściej byli to studenci tej uczelni, ale również i młodszy pracownicy naukowcy. Wspomnieć trzeba tu choćby o głównym redaktorze tytułu, wieloletnim pracowniku Międzywydziałowego Zakładu Leksykograficznego Januszu Bazydle czy też podziemnych drukarzach: Wojciechu Samolińskim, Pawle Nowackim, Zdzisławie Bradelu, Wojciechu Butkiewiczem itp. Oczywiście, teza o powiązaniu osób tego kręgu opozycyjnego z KUL prezentuje

² G. Misiura, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” jako czasopismo uniwersyteckie, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 113 (2020) s. 265-283.

³ Więcej zob. J. Olszek, *Rewolucja powielaczy. Niezależny ruch wydawniczy w Polsce 1976-1989*, Warszawa 2015.

się niepodważalnie, dlatego też czasopisma nie mogło w *Katalogu* zabraknąć, jednak jako badacz tej tematyki chciałbym zadać nieśmiało pytanie, czy zasadne jest stwierdzenie, że czasopismo ukazywało się pod auspicjami KUL lub ewentualnie jakiegokolwiek innej instytucji. Kluczem do odpowiedzi może być pierwszy człon podtytułu, a mianowicie: „Niezależne”. Oddajmy głos samemu liderowi, Januszowi Krupskiemu: „(...) w podtytule przyjęliśmy formułę: «Niezależne Pismo Młodych Katolików», co miało wskazywać na niezależność pisma i środowiska, zarówno od hierarchii kościelnej, jak i od innych środowisk opozycyjnych – o tym myśleliśmy, używając słowa «niezależne». Chcieliśmy przemawiać własnym głosem”⁴.

Podsumowując omówienie przygotowanej przez zespół Ośrodka Badań nad Dziejami KUL publikacji, należy ocenić ją wysoko, przede wszystkim z uwagi na jej nowatorski charakter. Dzięki szeregowi pracochłonnych zadań (od wskazania i fizycznego odszukania danego tytułu, po analizę i przygotowanie ogólnej jego charakterystyki) zrealizowanych przez autorów czytelnik zyskał możliwość zapoznania się z ogółem periodyków wydawanych na KUL w latach 1918-2018. Podkreślić tu wypada rozległą oraz skrupulatną kwerendę w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL oraz Bibliotece Narodowej. Ogrom włożonej pracy widać także na przykładzie wspomnianego już obszernego indeksu osobowego, który sam w sobie zasługuje na odrębny komentarz. Dzięki tak rzetelnemu uwzględnieniu rzeszy osób zaangażowanych w działalność wydawniczą docenione zostały jednostki związane z historią czasopism KUL, lecz nienasuujące się na myśl z taką oczywistością jak inne bardziej popularne i uznane nazwiska. Z pewnością będzie to dla nich samych przyczyną ogromnej satysfakcji, lecz także odda należne im miejsce w dziejach tej uczelni.

Słowa kluczowe: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; Ośrodek Badań nad Dziejami KUL; czasopisma naukowe; historia nauki; „Spotkania – Niezależne Pismo Młodych Katolików”

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

- Krupski Janusz, *Od początku do końca*, w: *Lublin – drogi do wolności*, t. 3, *Spotkania, krąg „Spotkań”, wspomnienia: pierwszy powielacz, KUL, spiskowanie, druk, kolportaż, kalendarium*, wydawnictwo: Lublin, Paryż, Lublin 2011, s. 93-134.
- Lubelska Szkoła Filozoficzna. *Historia – koncepcje – spory*, red. A. Lekka-Kowalik, P. Gondek, Lublin 2019.
- Misiura Grzegorz, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” jako czasopismo uniwersyteckie, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 113 (2020) s. 265-283.
- Olaszek Jan, *Revolucja powielaczy. Niezależny ruch wydawniczy w Polsce 1976-1989*, Warszawa 2015.

⁴ J. Krupski, *Od początku do końca*, w: *Lublin – drogi do wolności*, t. 3, *Spotkania, krąg „Spotkań”, wspomnienia: pierwszy powielacz, KUL, spiskowanie, druk, kolportaż, kalendarium*, wydawnictwo: Lublin, Paryż, Lublin 2011, s. 116.